

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з курсу

ЕЛЕКТОРАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ

КИЇВ – 2022

УДК 911.3:324

Брайчевський Ю. С. Методичні рекомендації з курсу
«Електоральна географія». – Київ: «Альфа ПК» 2022. – с.

ЗАТВЕРДЖЕНО

На засіданні Вченої ради географічного факультету (протокол № 3 від
25 жовтня 2022 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

В.І. Стафійчук, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри
країнознавства та туризму

А.Л. Мельничук, кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри
економічної та соціальної географії

ЗМІСТ

<i>ВСТУП</i>	4
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»</i>	6
<i>Тема 1. Об'єкт, предмет, завдання та методи електорально-географічних досліджень</i>	6
<i>Тема 2. Географія партійно-ідеологічних систем світу</i>	7
<i>Тема 3. Географія виборчих систем</i>	8
<i>Тема 4. Соціально-економічні чинники електоральної поведінки населення</i>	9
<i>Тема 5. Політична культура як чинник електоральної поведінки населення</i>	11
<i>Тема 6. Політична психологія як чинник електорально-географічної поведінки населення</i>	13
<i>Тема 7. Концепція географічного місця як чинника електоральної поведінки населення</i>	14
<i>ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 «ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ОКРЕМИХ КРАЇН СВІТУ ТА УКРАЇНИ»</i>	15
<i>Тема 8. Електоральна географія США</i>	16
<i>Тема 9. Електоральна географія Австралії</i>	17
<i>Тема 10. Електоральна географія Великобританії</i>	18
<i>Тема 11. Електоральна географія Німеччини</i>	19
<i>Тема 12. Електоральна географія Італії</i>	20
<i>Тема 13. Електоральна географія Польщі</i>	19
<i>Тема 14. Електоральна географія Японії</i>	21
<i>Тема 15. Електоральна географія України</i>	22
<i>ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ</i>	23
<i>ЗАГАЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ</i>	26

ВСТУП

Дисципліна «Електоральна географія» присвячена вивченню теоретико-методологічних засад географії виборів а також прикладних аспектів електорально-географічного аналізу.

Метою дисципліни є ознайомити студентів з особливостями електоральних процесів, зокрема з їх просторовими аспектами, навчити здійснювати професійну аналітичну діяльність і сформувати здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, у сферах професійної, у т.ч. управлінської, діяльності, а також у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів.

Для успішного опанування курсу студенти повинні мати базові знання у сфері політичної географії та країнознавства, володіти базовими знаннями з методів суспільно-географічного аналізу, а також міждисциплінарних соціологічних методів, зокрема основами методів статистичного аналізу. Також корисними є вміння працювати з картографічними матеріалами та базові навички створення простих картографічних моделей для візуалізації електорально-географічної статистики. Оскільки дисципліна передбачає вивчення електорально-географічної ситуації у низці зарубіжних країн, корисною навичкою є володіння іноземними мовами (передусім англійською) на рівні, що дозволяє читати і розуміти іншомовні джерела.

Курс «Електоральна географія» складається із двох змістових модулів. Перший модуль розглядає теоретико-методологічні засади дисципліни, зокрема історії її розвитку та формуванню методичного апарату, а також формуванню сучасного електорального середовища у демократичних країнах світу та в Україні. Окремо приділяється увага комплексу чинників, що обумовлюють електоральну поведінку. Другий модуль присвячено прикладному електорально-географічному аналізу низки країн світу, а також

поглибленому вивченню електорально-географічних процесів в Україні. Теми другого модуля складають основу для семінарських завдань. Під час виконання семінарських завдань студенти апробують теоретичні знання з першого модуля.

У результаті проходження курсу, студенти повинні:

- сформувати навички самостійного аналізу суспільно-географічного, у т.ч. політико-географічного середовища країни, що має вплив на формування внутрішньополітичної системи та на перебіг електоральних процесів;
- набути вміння шукати та аналізувати матеріали та статистичні дані для потреб електорально-географічного дослідження,
- аналізувати просторову диференціацію політичних сил та електоральної поведінки в межах країни,
- поглиблено розуміти чинники, що визначають електоральну поведінку.

Загалом, дисципліна складається із 15 тем і завершується заліком наприкінці семестру.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Тема 1 (лекція). Об'єкт, предмет, завдання та методи електорально-географічних досліджень

Історія формування електоральної географії як напряму знань. Перші праці на електорально-географічну тематику (А. Зігфрід). Популяризація електорально-географічних досліджень. Зв'язок електоральної географії та політичних систем країн світу: електоральна географія – дисципліна переважно західних демократій. Сплеск електорально-географічних досліджень у другій половині ХХ ст. Актуалізація електоральної географії на початку ХХІ ст.

Об'єкт, предмет та завдання електорально-географічного дослідження. Партійно-політична система країни, електорат, чинники електоральної поведінки, просторова диференціація партійно-політичного життя та електоральної поведінки.

Головне завдання електорально-географічного аналізу країни – пояснення національної специфіки електоральних процесів, а також пояснення їх просторової диференціації в межах країни.

Рекомендована література:

1. Політична географія і геополітика. *За ред. Яценка Б.П.* К. 2007
2. *Developments in Electoral Geography (Johnston R.J., Shelley F.M., Taylor P.J. – eds.).* – London and New York, 1990
3. *Flint, C., Taylor, P. Political Geography: World-Economy, Nation-State and Locality.* Routledge, 2018., 360 p.
4. *Revitalizing Electoral Geography (Warf B., Leib J. – eds.).* – Furnham and Burlington, 2011.

Тема 2 (лекція). Географія партійно-ідеологічних систем світу

Еволюція парламентаризму та партійної політики у країнах Європи. «Велика хартія вольностей» як відправна точка еволюції британського парламентаризму. Формування парламенту як самостійного політичного інституту у Великій Британії. Формування перших партій. Еволюція французького парламентаризму.

Взаємозв'язок політичних партій і соціальної структури суспільства: класи, релігії, етноси. Теорія суспільних розломів М.Ліпсета – С.Роккана. Особливості соціальної структури суспільств країн Західної Європи та Північної Америки та формування їх партійних систем.

Політичні партії та ідеології. Ідеологія – як виразник матеріальних та духовних інтересів великих соціальних груп. Формування домінуючих політичних ідеологій у Європі та Америці з кінця XIX ст. Порівняння ідеологічних спектрів політичних партій у країнах Заходу. Сучасний ідеологічний спектр політичних партій.

Відмінності європейського та американського партійно-ідеологічного середовища. Особливості партійно-ідеологічного середовища в країнах Латинської Америки, Азії, Африки та Океанії.

Рекомендована література:

1. Політична географія і геополітика. *За ред. Яценка Б.П.* К.2007
2. Flint, C., Taylor, P. *Political Geography: World-Economy, Nation-State and Locality.* Routledge, 2018., 360 p.
3. Lipset, S. M.; Rokkan, S.. *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives.* Free Press. 1967., p. 554
4. MOORE, Barrington. *Social origins of dictatorship and democracy: Lord and peasant in the making of the modern world.* Beacon Press, 1993.

Тема 3 (лекція). Географія виборчих систем

Поняття виборчої системи. Архітектура політичної системи сучасних демократичних країн. Особливості побудови органів державної та регіональної влади. Особливості виборчого процесу залежно від політичної моделі країни. Вибори президента. Вибори мера. Вибори до парламенту. Вибору до місцевих дорадчих органів.

Просторова організація виборчого процесу. Поділ території країни на виборчі округи. Одномандатні да багатомандатні округи, їх переваги та недоліки. Залежність виборчої системи від моделі виборчих округів. Теорія соціального вибору та моделі організації виборів і підрахунку голосів. Парадокс Кондорсе. Основні моделі виборчих систем: мажоритарна та пропорційна моделі. Мажоритарна система простої більшості. Мажоритарна система кваліфікованої більшості. Дворівневі вибори. Модель «переможець забирає усе». Закон Дюверже. Критика мажоритарних систем простої більшості. Пропорційні системи та їх підвиди. Пропорційна модель з відкритими та закритими списками. Переваги та недоліки пропорційних моделей. Змішані моделі. Складніші пропорційні моделі і методи підрахунку голосів. Система перехідного голосу.

Географія поширення виборчих систем у країнах світу. Історико-географічні закономірності.

Рекомендована література:

1. Політична географія і геополітика. *За ред. Яценка Б.П.* К.2007
2. Voting Systems. In *Electoral Reform Society*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.electoral-reform.org.uk/voting-systems/>
3. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>
4. Electoral System. In *Wikipedia (On-line Encyclopedia)*. – [Електр. Рес.]: https://en.wikipedia.org/wiki/Electoral_system

Тема 4 (лекція). Соціально-економічні чинники електоральної поведінки населення

Поняття електоральної поведінки. Колективні закономірності індивідуального вибору – методологічні проблеми вивчення. Основні підходи до вивчення електоральної поведінки населення. Теорія раціонального вибору. Біхевіоризм. Контекстні теорії.

Соціально-економічні чинники як предиктори електоральної поведінки. Стратифікація населення за рівнем матеріального благополуччя. Расова, етнічна та релігійна структура населення. Урбанізація та проблема відносин міста і села у виборчій поведінці. Взаємозв'язок між соціально-економічними характеристиками населення та його ідеологічними орієнтаціями.

Досвід пояснення електоральної поведінки соціально-економічними чинниками у країнах Західної Європи та Північної Америки. Досвід пояснення електоральної поведінки соціально-економічними чинниками в Україні. Обмеження підходу щодо пояснення виборчих преференцій соціально-економічною структурою населення.

Рекомендована література:

1. Брайчевський Ю.С. Концепція місця як чинника електоральної поведінки та регіональна політична поляризація в Україні // Економічна та соціальна географія. - 2013. - Вип.2 (67).- с. 67-74
2. Брайчевський Ю.С. Особливості застосування теорії соціально-політичних розломів у політичній географії пост-радянських країн та України // Наук. часопис націон. педагог. ун-ту ім. М. Драгоманова. Серія 4. Географія і сучасність. — 2013. — Вип. 17 (29). - с.37-52.
3. Шишацький В.Б. Електоральна географія — новий напрямок суспільної географії в Україні. // Економічна і соціальна географія. — К., 2002. Випуск 53.

4. Шишацький В.Б. Електоральні регіони України: підходи до виділення та делімітації // «Наукові записки» інституту і етнонаціональних досліджень НАН України. — К., 2004. Випуск 27.
5. Шишацький В.Б. Вплив етнолінгвістичного фактору на електорально-географічний простір України. // Регіональні проблеми України: Збірник наукових праць. — Херсон, 2007.
6. *Agnew J. Place and Politics in Modern Italy.* – Chicago and London, 2002.
7. *Developments in Electoral Geography (Johnston R.J., Shelley F.M., Taylor P.J. – eds.).* – London and New York, 1990
8. *Revitalizing Electoral Geography (Warf B., Leib J. – eds.).* – Furnham and Burlington, 2011.

Тема 5 (лекція). Політична культура як чинник електоральної поведінки населення

Поняття політичної культури та його різновиди. Концепції громадянської культури та полікультурності. Політична культура – як антитеза соціально-економічним чинникам електоральної поведінки. Країни світу, де політична культура виступає більш продуктивним предиктором електоральної поведінки.

Концепція громадянської культури Г. Алмонда та С. Верби. Типи громадянської культури – місцева, культура підданства, культура участі. Зв'язок типів громадянської культури та етапів становлення і консолідації демократичних інститутів. Приклади країн світу з поширенням різних типів громадянської культури. Різні типи громадянської культури в межах однієї країни. Приклади з електоральної географії України.

Поняття політичної культури окремого регіону як соціально малорухомого середовища із усталеними світоглядними, морально-етичними та світоглядними установками, що погано піддаються змінам. Приклади такого типу регіональних політичних культур.

Обмеження застосування концепції політичної культури для пояснення електоральної поведінки.

Рекомендована література:

1. Брайчевський Ю.С. Концепція місця як чинника електоральної поведінки та регіональна політична поляризація в Україні // Економічна та соціальна географія. - 2013. - Вип.2 (67).- с. 67-74
2. Брайчевський Ю.С. Особливості застосування теорії соціально-політичних розломів у політичній географії пост-радянських країн та України // Наук. часопис націон. педагог. ун-ту ім. М. Драгоманова. Серія 4. Географія і сучасність. — 2013. — Вип. 17 (29). - с.37-52

3. Дністрянський М.С. Україна в політико –географічному вимірі.-Львів: Вид.центр ЛНУ, 2000.-310с.
4. Політична географія і геополітика. За ред.. Яценка Б.П. К.2007
5. Шишацький В.Б. Електоральна географія — новий напрямок суспільної географії в Україні. // Економічна і соціальна географія. — К., 2002. Випуск 53.
6. Шишацький В.Б. Електоральні регіони України: підходи до виділення та делімітації // «Наукові записки» інституту і етнонаціональних досліджень НАН України. — К., 2004. Випуск 27.
7. Шишацький В.Б. Вплив етнолінгвістичного фактору на електорально-географічний простір України. // Регіональні проблеми України: Збірник наукових праць. — Херсон, 2007.
8. Almond G.A., Verba S. TheCivicCulture. PoliticalAttitudesandDemocracyinFiveNations. – Princeton, 1963.
9. Agnew J. PlaceandPoliticsinModernItaly. – ChicagoandLondon, 2002.
- 10.DevelopmentsinElectoralGeography (Johnston R.J., Shelley F.M., Taylor P.J. – eds.). – LondonandNewYork, 1990
- 11.RevitalizingElectoralGeography (Warf B., Leib J. – eds.). – FurnhamandBurlington, 2011.

Тема 6 (лекція). Політична психологія як чинник електорально-географічної поведінки населення

Політична психологія як розділ соціальної психології. Строго науковий підхід до пояснення принципів та механізмів прийняття політичних рішень. Політична психологія як місток між індивідуальним та колективним рівнем дослідження політичної поведінки.

Теорія прийняття рішень. Теорія раціонального прийняття рішень як мейнстрім західних соціальних наук. Основні тези. Дослідження Мічиганської школи «Американський виборець» та критика теорії раціонального прийняття рішень. Секціоналізм у американській політиці та його пояснення. Біхевіористичні підходи. Концепція обмеженої раціональності та подвійного механізму прийняття рішень Д.Канемана.

Теорії політичної соціалізації людини. Формування політичних та світоглядних поглядів впродовж життя людини. Довготривалі дослідження. Формування політичних поглядів у дитячому та підлітковому віці. Формування політичних поглядів у період «вразливих років». Політичні погляди у зрілому віці. Механізми формування колективних політичних переконань на рівні генерацій, з урахуванням моделі Д.Канемана. Формування підсвідомого масиву переконань, що триває десятиріччями або раптово змінюється.

Рекомендована література:

1. Oxford Handbook of Political Psychology. (Sears D.O. et al. – eds). – Oxford, 2003.

Тема 7 (лекція). Концепція географічного місця як чинника електоральної поведінки населення

Дж. Егню та його доробок у царині електоральної та політичної географії. Праці «Місце та політика» і «Місце та політика у сучасній Італії». Критика підходів аналізу електоральної поведінки через особливості соціально-економічних характеристик населення та через політичну культуру. Емпіричний аналіз досвіду країн світу.

Поняття географічного місця як соціального контексту політичного життя. Багаторівневість впливу місця. Рівень об'єктивного впливу місцевих чинників та рівень суб'єктивного сприйняття місця його мешканцями.

Групи чинників місцевого контексту, що визначають особливості політичної, у т.ч. електоральної поведінки: безпосереднє середовище спілкування, положення місця у ширшому географічному поділі праці, вплив держави, межі комунікативного простору, місцеві асоціації, локальна історія політичних, військових, релігійних тощопротистоянь. Схема для аналізу електорально поведінки на основі концепції місця.

Застосування концепції місця для аналізу електорально-географічної ситуації в Україні. Порівняння західних, центральних та східних регіонів. Аналіз історико-географічних регіонів України. Застосування концепції місця для аналізу електорально-географічної ситуації у США та Італії, як яскравих прикладів.

Рекомендована література:

1. Брайчевський Ю.С. Концепція місця як чинника електоральної поведінки та регіональна політична поляризація в Україні // Економічна та соціальна географія. - 2013. - Вип.2 (67).- с. 67-74
2. Agnew J. Place and Politics in Modern Italy. – Chicago and London, 2002.
3. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>

*ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 «ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ
АНАЛІЗ ОКРЕМИХ КРАЇН СВІТУ ТА УКРАЇНИ»*

Тема 8 (семінар). Електоральна географія США

1. Історія формування партійно-політичної системи США. Традиція двопартійності
2. Виборча система США. Інститут електорального коледжу
3. Сучасне протистояння консервативної та ліберальної ідеології та електоральна географія. Штати, що коливаються.
4. Електорально-географічний аналізу виборів президента у США 2016 та 2020 рр.

Рекомендована література:

1. Політична географія і геополітика. *За ред.. Яценка Б.П.* К.2007
2. 2016 United States Presidential Election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2016_United_States_presidential_election
3. 2020 United States Presidential Election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2020_United_States_presidential_election
4. CIA WorldFactbook – <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
5. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>

Тема 9 (семінар). Електоральна географія Австралії

1. Історія формування партійно-політичної системи Австралії.
Британська колоніальна спадщина
2. Сучасне партійно-ідеологічне середовище Австралії та провідні партії
3. Виборча система Австралії
4. Електорально-географічний аналіз федеральних виборів у Австралії 2016 та 2019 рр.

Рекомендована література:

1. 2016 Australian federal election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*.
[Електр. ресурс]. – Режим
доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2016_Australian_federal_election
2. 2019 Australian federal election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*.
[Електр. ресурс]. – Режим
доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2019_Australian_federal_election
3. CIA WorldFactbook – <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
4. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Електр. ресурс]. – Режим
доступу: <https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>

Тема 10 (семінар). Електоральна географія Великобританії

1. Еволюція парламентаризму та політичних партій у Великобританії.
2. Виборча система Великобританії: переваги та недоліки
3. Вплив національних партій на електоральну географію Великобританії.
4. Електорально-географічний аналіз загальних виборів у Великобританії 2017 та 2019 р.

Рекомендована література:

1. 2017 United Kingdom general election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2017_United_Kingdom_general_election
2. 2019 United Kingdom general election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2019_United_Kingdom_general_election
3. CIA WorldFactbook – <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
4. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>

Тема 11 (семінар). Електоральна географія Німеччини

1. Історія формування політичних партій Німеччини: кінець ХІХ – середина ХХ ст.
2. Сучасне політико-ідеологічне середовище у Німеччині
3. Виборча система в Німеччині. Переваги і недоліки.
4. Електорально-географічний аналіз федеральних виборів у Німеччині 2017 та 2021 рр.

Рекомендована література:

1. 2017 German federal election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*.
[Електр. ресурс]. – Режим
доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2017_German_federal_election
2. 2021 German federalelection. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*.
[Електр. ресурс]. – Режим
доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2021_German_federal_election
3. CIA WorldFactbook – <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
4. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Електр. ресурс]. –
Режим
доступу: <https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>

Тема 12 (семінар). Електоральна географія Італії

1. Формування партійно-політичної системи Італії, з кінця ХІХ до середини ХХ ст.
2. Електоральна географія Італії у другій половині ХХ ст.
3. Переформатування та сучасне партійно-ідеологічне середовище в Італії.
4. Виборча система в Італії. Пошук оптимальної моделі.
5. Електорально-географічний аналіз загальних виборів у Італії 2018 та 2022 рр.

Рекомендована література:

1. 2018 Italian general election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*.
[Електр. ресурс]. – Режим доступу:
https://en.wikipedia.org/wiki/2018_Italian_general_election
2. 2022 Italian generalelection. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*.
[Електр. ресурс]. – Режим
доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2022_Italian_general_election
3. Agnew J. Place and Politics in Modern Italy. – Chicago and London, 2002.
4. CIA World Factbook – <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
5. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Електр. ресурс]. –
Режим
доступу: <https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>

Тема 13 (семінар). Електоральна географія Польщі

1. Особливості формування партійно-політичної системи у постсоціалістичних країнах на прикладі Польщі
2. Виборча система у Польщі
3. Сучасне партійно-ідеологічне середовище та консервативний розворот
4. Електорально-географічний аналіз парламентських виборів 2019 р. та виборів президента 2020 р. у Польщі

Рекомендована література:

1. Політична географія і геополітика. *За ред.. Яценка Б.П.* К.2007
2. 2019 Polish parliamentary election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу:https://en.wikipedia.org/wiki/2019_Polish_parliamentary_election
3. 2020 Polish presidential election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу:https://en.wikipedia.org/wiki/2020_Polish_presidential_election
4. CIA WorldFactbook – <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
5. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Електр. ресурс]. – Режим доступу:<https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>

Тема 14 (семінар). Електоральна географія Японії

1. Особливості формування партійної системи Японії у повоєнний час.
2. Зміни у партійно-політичній системі Японії наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.
3. Виборча модель Японії.
4. Електорально-географічний аналіз

Рекомендована література:

1. 2017 Japanese general election. In *Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2017_Japanese_general_election
2. 2021 Japanese general election. In *Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2021_Japanese_general_election
3. CIA World Factbook – <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
4. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>

Тема 15 (семінар). Електоральна географія України

1. Еволюція виборчої моделі в Україні. Порівняльний аналіз поточної та попередніх моделей
2. Еволюція партійно-політичної системи
3. Електорально-географічний аналіз України у 1991 – 2002 рр.
4. Електорально-географічний аналіз України у 2004-2010 рр.
5. Електорально-географічний аналіз України після 2014 р.

Рекомендована література:

1. Політична географія і геополітика. *За ред.. Яценка Б.П.* К.2007
2. *Дністрянський М.С. Україна в політико –географічному вимірі.- Львів: Вид.центр ЛНУ, 2000.-310с.*
3. *Електоральна пам'ять.* [Електр. ресурс]. – Режим доступу:<https://ukr.vote/>
4. Шишацький В.Б. Електоральна географія — новий напрямок суспільної географії в Україні. // *Економічна і соціальна географія.* — К., 2002. Випуск 53.
5. Шишацький В.Б. Електоральні регіони України: підходи до виділення та делімітації // *«Наукові записки» інституту і етнонаціональних досліджень НАН України.* — К., 2004. Випуск 27.

6. Шишацький В.Б. Вплив етнолінгвістичного фактору на електорально-географічний простір України. // *Регіональні проблеми України: Збірник наукових праць*. — Херсон, 2007.
7. Центральна виборча комісія. Офіційний веб-сервер - <http://www.cvk.gov.ua/>

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

(для перевірки знань з лекційного матеріалу)

1. **Перші згадки про демократію як форму організації державної влади можна знайти у працях:**
  - А) Геродота і Анаксимандра
  - Б) Платона і Арістотеля
  - В) Фукідіда і Ератосфена
  - Г) Піфагора і Перикла
2. **Згідно уявлень давньогрецьких філософів, демократія – це:**
  - А) справедлива влада більшості
  - Б) несправедлива влада більшості
  - В) справедлива влада меншості
  - Г) несправедлива влада меншості
3. **Згідно давньогрецьких уявлень, в умовах охлократії країною керують:**
  - А) олігархи; Б) аристократи; В) демагоги; Г) диктатори
4. **Римська республіка заклала традиції:**
  - А) місцевого врядування; Б) двопалатного парламентаризму; В) прямої демократії; Г) представницької демократії.
5. **Згідно уявлень Б.Мура, сучасна ліберальна демократія західного типу виникає внаслідок:**
  - А) конкуренції між елітами, що мають різну матеріальну базу створення добробуту
  - Б) конкуренції між представниками еліти за найвищі державні посади
  - В) активної боротьби селянства за свої права
  - Г) активної боротьби пролетаріату за свої права
6. **Згідно уявлень Б.Мура, значний відсоток селянства у структурі населення країни сприяє:**
  - А) розвитку демократичних інститутів
  - Б) формуванню авторитарних режимів
  - В) формуванню інституту приватної власності на землю
  - Г) розвитку фермерства
7. **Згідно уявлень Б.Мура, формування тоталітарних режимів у фашистській Італії та нацистській Німеччині відбулося завдяки:**
  - А) Зникненню аристократичних еліт
  - Б) Зникненню буржуазних еліт
  - В) Перемоги буржуазних еліт над аристократичними
  - Г) Злиттю аристократичних та буржуазних еліт
8. **Згідно уявлень Б.Мура, політику країни визначають:**
  - А) інтереси громадськості
  - Б) інтереси політичних лідерів
  - В) матеріальні інтереси еліт
  - Г) інтереси всього суспільства
9. **Згідно уявлень Л.Дайамонда, політику уряду в умовах зрілої демократії визначають:**
  - А) Еліти, що мають владу і володіють майном через лобістів в уряді
  - Б) Пролетаріат через діяльність профспілкових організацій
  - В) Представники інтелектуальних еліт через засоби масової інформації
  - Г) Громадськість за допомогою інститутів громадянського суспільства
10. **Згідно уявлень Л.Дайамонда, роль ЗМІ та громадянського суспільства у зрілій демократії полягає у:**
  - А) можливості змінювати діючу владу в країні
  - Б) інформуванні суспільства щодо урядової політики
  - В) здатності вільно критикувати діючу владу
  - Г) наданні зворотного зв'язку діючій владі
11. **Згідно уявлень Л.Дайамонда, роль неурядових організацій полягає у:**
  - А) формулюванні запиту громадськості і комунікації щодо цього запиту із владою
  - Б) контролі за дотриманням органами влади норм діючого у країні законодавства
  - В) дублювання урядових органів для формування альтернативного курсу державної політики
  - Г) об'єднання громадян у великі політичні партії та ідеологічне структурування країни
12. **Згідно уявлень М.Ліпсета та С.Роккана, спектр політичних партій у країні обумовлюється:**
  - А) ментальністю населення
  - Б) особливостями релігії
  - В) економічним розвитком
  - Г) історією політичних протистоянь
13. **Установіть відповідність між політичними «розломами» (модель Ліпсета-Роккана) та парами відповідних опонуючих ідеологій:**
  - 1) Класовий розлом
  - 2) Місто-село
  - 3) Церква-світська держава
  - 4) Центр-периферія

- А) Прогресивізм – консерватизм
- Б) Регіоналізм – унітаризм
- В) Лібералізм – соціалізм
- Г) Націоналізм – інтернаціоналізм
- Д) Анархізм – авторитаризм

Відповідь:

---

14. **За уявленнями М.Ліпсета та С.Роккана, їхня модель справедлива для:**
- А) більшості країн Європи та Азії
  - Б) лише країн Західної Європи
  - В) лише країн Північної та Латинської Америки
  - Г) лише країн Західної Європи та Північної Америки
15. **Згідно моделі політичної культури (мультикультурної моделі):**
- А) населення окремих регіонів країни має сформовану модель світогляду, що еволюціонує дуже повільно
  - Б) електоральні уподобання швидко реагують на зміни культурного середовища
  - В) змішування культур в епоху глобалізації впливає на електоральні преференції населення
  - Г) рівень політичної активності залежить від рівня розвитку регіональної культури
16. **Згідно моделі Г.Алмонда і С.Верби, політична, у т.ч. електоральна, поведінка населення визначається:**
- А) рівнем економічного добробуту населення
  - Б) рівнем інформаційного забезпечення
  - В) рівнем грамотності населення
  - Г) рівнем розвитку громадянської культури
17. **На емпіричному рівні, хибність моделей політичної культури продемонстрував:**
- А) Дж. О'Лафлін, Б) Б.Мур, В) Дж. Егню, Г) Л.Дайамонд
18. **Концепція географічного місця як соціального середовища, у якому формуються політичні погляди, пропонує аналізувати шість груп чинників (назвіть):**
- 1)
  - 2)
  - 3)
  - 4)
  - 5)
  - 6)
19. **«Державні інститути – головний стримуючий чинник, що заважає продуктивному та справедливому розвитку людського суспільства» - теза, притаманна ідеології:**
- А) Лібералізму, Б) Лібертаріанству, В) Анархізму, Г) Соціалізму
20. **«Людина від природи народжується вільною та рівною з іншими, тож ніхто не повинен обмежувати потенціал людини до самореалізації» - теза, притаманна ідеології:**
- А) Лібералізму, Б) Лібертаріанству, В) Анархізму, Г) Соціалізму
21. **«У несправедливому суспільстві, де є нерівність, неможливо досягти справжньої індивідуальної свободи» - теза притаманна ідеології:**
- А) Лібералізму, Б) Лібертаріанству, В) Анархізму, Г) Соціалізму
22. **Класова боротьба є головною рушійною силою у ідеології:**
- А) комунізму, Б) соціалізму, В) анархізму, Г) націонал-соціалізму
23. **Головною перевагою мажоритарної виборчої системи у одномандатних округах є:**
- А) демократичність, Б) простота для виборця, В) заохочення широкої конкуренції, Г) репрезентативність
24. **До переваг пропорційної моделі виборів із закритими списками можна віднести:**
- А) прозорість формування партійних списків
  - Б) доступ представників меншин для участі у політиці
  - В) Ефективний зв'язок між округом та його представником (депутатом)
  - Г) Політична ефективність та самостійність обраних депутатів
25. **Пропорційна модель виборів з відкритими списками передбачає, що:**
- А) Партія мусить відкрити повні списки своїх кандидатів для громадськості
  - Б) Партія лишає списки відкритими, маючи право змінювати їх склад
  - В) Партія надає вільний доступ громадянам для участі у виборах під її іменем
  - Г) Під час голосування виборці обирають не лише партію, але і конкретного її кандидата.
26. **Головною перевагою моделей альтернативного голосування є:**
- А) простота для виборця, Б) репрезентативність, В) технічна простота, Г) давні традиції застосування.

27. Згідно уявлень політичної психології, виборці приймають рішення:
- А) раціонально
  - Б) інтуїтивно
28. Згідно уявлень політичної психології, прийняття абсолютно раціональних рішень:
- А) можлива за умови ефективної освіти та якісної роботи ЗМІ
  - Б) можлива за умови ефективного соціального капіталу
  - В) не можлива внаслідок фізіологічних особливостей людського мозку
  - Г) можливо або неможливо відповідно до індивідуальних особливостей
29. Формування оціночних «якорів» та асоціативних мереж у довготерміновій пам'яті відбувається:
- А) Рівномірно впродовж життя людини
  - Б) Нерівномірно впродовж життя людини
  - В) Лише у дитячому віці
  - Г) Лише у віці 20-28 років
- В) обмежено раціонально
Г) колективно
30. Механізм дії оціночних «якорів» полягає у:
- А) Підсвідомому звертанні до раніше сформованих позитивних та негативних оцінок елементів дійсності збереженим у вигляді інформаційних вузлів, сполучених у асоціативну мережу
  - Б) Неусвідомленому наданні позитивних та негативних оцінок тій і іншій інформації, залежно від середовища перебування людини
  - В) Усвідомленому звертанню до ключових «вузлів» інформації у довготерміновій пам'яті, як до референтних точок, що мають позитивні або негативні асоціації.
  - Г) Раціональному визначенню головних світоглядних засад, відносно яких потім будуть даватися подальші оцінки подій.

ЗАГАЛЬНИЙ ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Основні:

1. Політична географія і геополітика. *За ред. Яценка Б.П.* К.2007
2. *Almond G.A., Verba S. The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations.* – Princeton, 1963.
3. *Agnew J. Place and Politics in Modern Italy.* – Chicago and London, 2002.
4. *Developments in Electoral Geography (Johnston R.J., Shelley F.M., Taylor P.J. – eds.).* – London and New York, 1990
5. *Flint, C., Taylor, P. Political Geography: World-Economy, Nation-State and Locality.* Routledge, 2018., 360 p.
6. Lipset, S. M.; Rokkan, S.. *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives.* Free Press. 1967., p. 554
7. MOORE, Barrington. *Social origins of dictatorship and democracy: Lord and peasant in the making of the modern world.* Beacon Press, 1993.
8. *Revitalizing Electoral Geography (Warf B., Leib J. – eds.).* – Furnham and Burlington, 2011.
9. Voting Systems. In *Electoral Reform Society* - <https://www.electoral-reform.org.uk/voting-systems/>

Додаткові:

10. Брайчевський Ю.С. Концепція місця як чинника електоральної поведінки та регіональна політична поляризація в Україні // *Економічна та соціальна географія.* - 2013. - Вип.2 (67).- с. 67-74
11. Брайчевський Ю.С. Особливості застосування теорії соціально-політичних розломів у політичній географії пост-радянських країн та України // *Наук. часопис націон. педагог. ун-ту ім. М. Драгоманова. Серія 4. Географія і сучасність.* — 2013. — Вип. 17 (29). - с.37-52
12. Державна служба статистики. Всеукраїнський перепис населення (офіційна сторінка) - <http://www.ukrcensus.gov.ua/>

13. Дністрянський М.С. Україна в політико – географічному вимірі. - Львів: Вид. центр ЛНУ, 2000. - 310с.
14. Електоральна пам'ять. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <https://ukr.vote/>
15. Центральна виборча комісія. Офіційний веб-сервер - <http://www.cvk.gov.ua/>
16. Шишацький В.Б. Електоральна географія — новий напрямок суспільної географії в Україні. // *Економічна і соціальна географія*. — К., 2002. Випуск 53.
17. Шишацький В.Б. Електоральні регіони України: підходи до виділення та делімітації // *«Наукові записки» інституту і етнонаціональних досліджень НАН України*. — К., 2004. Випуск 27.
18. Шишацький В.Б. Вплив етнолінгвістичного фактору на електорально-географічний простір України. // *Регіональні проблеми України: Збірник наукових праць*. — Херсон, 2007.
19. Яценко Б.П. політична географія. К. 2005.
20. 2016 Australian federal election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2016_Australian_federal_election
21. 2016 United States Presidential Election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2016_United_States_presidential_election
22. 2017 German federal election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2017_German_federal_election
23. 2017 United Kingdom general election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/2017_United_Kingdom_general_election
24. 2018 Italian general election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Електр. ресурс]. – Режим доступу:

- https://en.wikipedia.org/wiki/2018_Italian_general_election
25. 2019 Australian federal election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/2019_Australian_federal_election
26. 2019 Polish parliamentary election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/2019_Polish_parliamentary_election
27. 2019 United Kingdom general election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/2019_United_Kingdom_general_election
28. 2020 Polish presidential election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/2020_Polish_presidential_election
29. 2020 United States Presidential Election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/2020_United_States_presidential_election
30. 2021 German federal election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/2021_German_federal_election
31. 2022 Italian general election. *In Wikipedia (Online Encyclopedia)*. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/2022_Italian_general_election
32. CIA World Factbook – <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>
33. Electoral Geography 2.0. Mapped Politics. [Электр. ресурс]. – Режим доступа: <https://www.electoralgeography.com/new/en/elections>
34. Electoral System. *In Wikipedia (On-line Encyclopedia)*. – [Электр. Рес.]: https://en.wikipedia.org/wiki/Electoral_system

35. Oxford Handbook of Political Psychology. (*Sears D.O. et al. – eds*). – Oxford, 2003.
36. Agnew, J. (Ed.) A Companion to Political Geographer. Blackwell Publishers, 2003., 510 p.